

זרנו אותם לכלבים!

יוקרת העיתון, שמו הטוב, כוחה השפעתו וכיסו הכדורי קשורים זה בזה בצורה אמיצה מאד.

לפעמים יש לכך תוצאה שלילית, דווקא. עיתונים רבים מאוד מוכנים לעשות שמיניות באוויר כדי להימנע מן הצורך להתנצל בפומבי על פירסום כוזב (ועוד ניתן את דעתנו על כך). אך בעיקרו של דבר משמש מצב זה בלם חזק ביותר מפני עצם פירסומו של כוזב.

לכל עיתון יש מתחרים, הששים לחשוף את שגיאותיו. אם ייכשל בפירסום מידע מוטעה, ישמחו המתחרים והיריבים לספר על כך לציבור בהבלטה, מבלי להסתיר את שימתם לאידו. פה ושם יש קבוצות של הגנה הדדית, על פי העיקרון של "שמור לי ואשמור לך", ותופעה פסולה זו ידועה גם בעיתונות הישראלית. אך בסך הכל פועל המכניזם של ההתחרות אוטומטית.

נחזור לרגע קט לאותו עורך של וושינגטון פוסט. הוא אישר את הפירסום על הולדמן. מה היה קורה אילו שגה, אילו שוכנע הציבור כעבור ימים כי היה זה פירסום כוזב, בלתי-אחראי, מופקר, וכי העיתון העליל עלילה שפלה על אדם הממלא תפקיד מרכזי ואחראי במערכת המימשל של ארצות-הברית?

"וושינגטון פוסט", אחד מחצייתריסר העיתונים החשובים בארצות-

הארצות, שיאו של הפרט כל אנשי הנשיא משתדלים שני הכתבים, גיבורי פרשת ווטרגייט, לשכנע את העורך לפרסם כתבה, שהיותה נקודת-מיפנה בפרשה. אותה כתבה הטילה אשמה כבדה בעוזרו הבכיר של הנשיא ניקסון, הולדמן, שהיה אז האדם מס' 2 בארצות-הברית.

המצלמה מנציחה את המאבק הפנימי, שניכר בהבעת-פניו של העורך, לבסוף, בתנועה אילמת האומרת את הכל, מקמץ העורך את אגרופו השמאלי, והולם בו בכפידו הימנית. בצורה זו המחיש הבמאי את הרגע הגורלי, שבו החליט העורך: לפרסם. ייתכן שרק עורך אחר מסוגל להבין מה התחולל באותו רגע בליבו של עורך וושינגטון פוסט.

הוא ידע שהוא מכריז מלחמה על אדם כלייכול, חסר-מעצורים ומסוכן, שישתדל לשבור אותו בכל האמצעים, חוקיים ובלתי-חוקיים. הוא ידע שאם לא יוכל להוכיח בבית-המשפט את אמיתות הכתבה, הוא עלול להישפט בעוון הוצאת-דיבה, והפיצויות יימדדו במיליוני דולרים. הוא ידע שהוא מהמר על הרכוש היקר ביותר של עיתון: האמון של קוראיו. ומול כל אלה לא היו לו אלא ניסיונו העיתונאי, והאמון שרחש לשני כתבים ירוקים למדי.

ייתכן שכל כוחות הגיונו צעקו באותו רגע: אל תפרסם! ואילו האינטואיציה הכתית-מודעת אותה: לו: פרסם!

אילו שעה להגיונו, היה הנשיא ריצ'ארד ניקסון מסיים בעוד חודשיים את תקופת כהונתו, ברוב כבוד ופאר — ואולי מוריש את חדר-עבודתו, על מכשירי-ההאזנה הסמויים שבו, לספיירו אנניו האנטישמי.

אבל העורך הימר על האינטואיציה שלו, גייס את כל אומץ-לבו, ותרם תרומה היסטורית להצלת הדמוקרטיה האמריקאית.

הזונה בעלת לבי-הזהב

כתבה הקורמת בסידרה זו השתדלתי להוכיח את "שיבעת החטאים" — שבע הסכנות הגדולות הנובעות מן התיקון, התמיס-כביכול, המוצע לחוק. שנועד לאסור את פירסום שמותיהם של עצירים.

איננו היה קיים בארצות-הברית, לפני חמש שנים, החוק המוצע

מאת

אורי אבנרי

עתה ככנסת, דא היתה פרשה זו נודדת כדל. שמות האנשים, שנעצרו בעת הפריצה בוטרייט, לא היו מתפרסמים, וקריב לווראי שזה היה "קולט את הסיפור" מבחינה עיתונאית. שני כתבים שאפתניים לא היו "חופרים" כדי לגלות את הקשר בין העצירים האלמוניים ובין דמויות הקרובות לסייאיא ולבית-הלבן. מלבד השכנים בושינגטון, לא היה איש בעולם שומע את שמו של בניין הנקרא "ווטרגייט".

אך לא די לסכל את החוק המוצע, את הפירכות והסכנות הסמויות בו. לא נעשה לעצמנו מלאכה קלה. הבה נבחן גם את המצב הקיים — על מעלותיו ומגורעותיו. המצבים הגלויים והסמויים של הצעת-החוק מציירים לעיני הציבור תמונה דימינטי של הפקרות עיתונאית. בתמונה זו נראים העיתונאים כחבורה צינית, המשחררת מכל אחריות, העושה כאוות נפשה המעוותת, משמיצה את מי שהיא רוצה להשמיץ, טופלת עלילות על חסי-מפשע, רוצחת את אופיים של גדולים וקטנים, שופטת אנטי-ציבור וסתר אורחים על פי שמועות המצוצות מן האצבע. העיתונאים הם כלייכולים. מי ימנע בעדם מלעסוק במלאכתם העכורה והזדונית, באין מפריע?

קראיטורה זו היא אחת המיתוסים של החברה המודרנית. העיתונאי הציני, העורך מישפטי-ליניץ' כדי לספק את תאוותו לסקופים והדורך על גוויות קורבנותיו, הוא דמות מוכרת בקולנוע ובתיאטרון. כמו המדען המטורף הרוצח להשמיד את האנושות, הגנרל המשוגע המצית מלחמת-עולם גרעינית, הגאנצסטר הסנטימנטלי, הזונה בעלת לבי-הזהב, ושאר מיתוסים מודרניים, בירשאל הונצח מיתוס זה במחזה דווקא אותו לכלביט, שהוצג עליידי הבימה על פי דרישתו של דויד בן-גוריון, ושנועד בשעתו לשמש חוד-המחץ של ההתקפה שלו ושל "מנגנון-החשיך" על העולם הזה.

אלא שהמציאות שונה מאד מן האגדה. העיתונות אינה גן-עדן של רודנים מופקרים ומתוסכלים. אם יש כאנה — ואכן, הם ישנם במקצוע זה, כמו בכל מיקצוע אחר — הרי קיימת מערכת חזקה של איזונים וסייגים, המונעת מהם דתת פורקן לתוקפנותם בדרך זו.

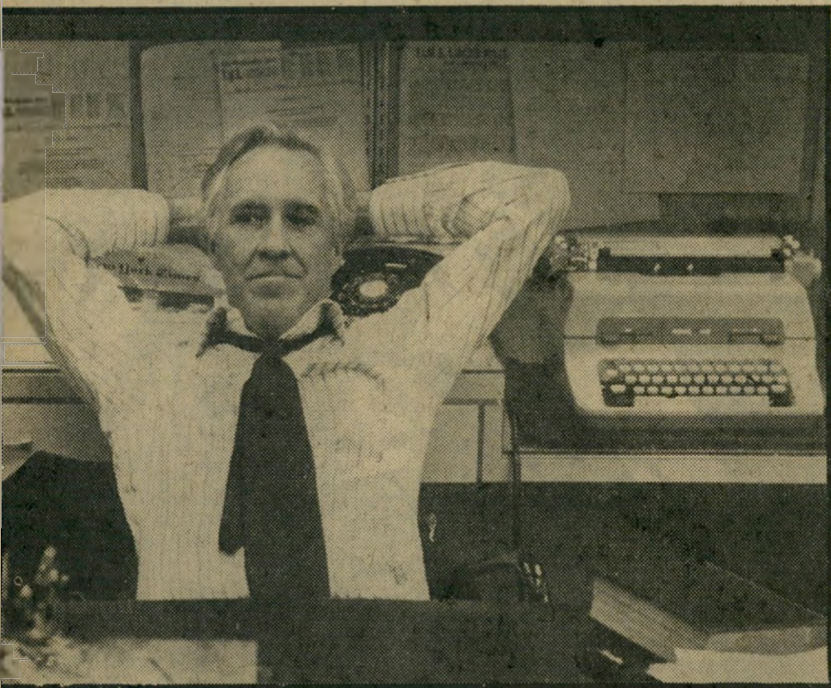
מחירה של טעות

האיזון הראשון נובע מן הצורך המוחלט לשמור על שמו הטוב של עיתון. יומון מוכר את סחורתו יומיים, בקיוסקים, תמורת מזומנים. שבעות עושה זאת פעם בשבוע. פעם ביום או פעם בשבוע מעמיד את עצמו העיתון להצבעה בדרך הפשוטה והבלתי-אמצעית ביותר, הוא מבקש מהרבה-הרבה אורחים לשלשל את ידם לכיסם ולשלם בכספם הטוב תמורת עותק של העיתון.

אם יחדלו לקיים לרכוש את העיתון — ליד הקיוסק או בדרך של מגוי — לא יחזיק העיתון מעמד. גם ההכנסות הנובעות מפירסום מודעות מבוססות, קודם כל, על התפוצה. נותני-המודעות אינם פילנטרופים, והם לא ישלמו בעד פירסום מודעה בעיתון שאין לו קוראים.

הסיבות המניעות אדם מסויים לקנות עיתון זה או אחר הן מורכבות ומסובכות. אולם אחד המרכיבים העיקריים הוא האמון שהוא רוחש לעיתון זה. הוא מאמין כי העיתון מספק לו מידע בדוק ומיחזק.

העיתון לוחם יומיים על שמו הטוב. הוא רוצה להוכיח (לפעמים בצורה מוגזמת מאד) שהוא צדק בעבר, שידעותיו התאמתו. הוא יודע שאם תתפשט בציבור הדיעה שהעיתון אינו מוסמך, יתחיל תהליך של הידרדרות.

גייסון רובארדס בתפקיד העורך בן בראדלי

הברית, ואחד מעשרים העיתונים החשובים ביותר בעולם, היה סופג מהדומה נוראה. יוקרתו היתה ציננת לנקודת-שפל. האמון בו היה נפגם, לפחות לתקופה ארוכה. העורך עצמו היה, כלי ספק, נאץ להתפטר, ומסיים את ימיו בחדר אחורי של עיתון מחוזי כדשהו.

אין ספק כי כל זה עבר באותו רגע בראשו של העורך, וגרם לכך שלא קיבל את החלטתו בקלות-דעת. הוא ידע מהו העונש על טעות.

חרב וחולירע

אם יש גם עונש אחר, מוחשי יותר: העונש הקבוע בחוק הכתוב, המגן על אדם מפני דיבה עיתונאית.

הדיונות מזלזלים בדרך כלל בחוקי-הדיבה. כמוהם עושים עורכדיין בלתי-כישורניים או עצלניים. נדמה להם שזוהו חוק בלי שיניים, ושהעיתונאים מתעלמים ממנו או בוים לו.

אין טעות המורה מזו. אני יכול להעיד על כך כעורך עיתון. אני משמש בתפקיד זה מזה 26 שנים. במשך תקופה זו, שבה הופיעו 1396 גיליונות של העולם הזה, לא היה אף שבוע אחד שבו לא עלתה וצפה, בוויכוחים הפנימיים במערכת, עובדת קיומם של חוקים אלה לפחות חמש פעמים.

זוהי חוויה הידועה לכל אדם במערכת העולם הזה, ובאלפי מערכות-עיתונים מסביב לכדור-הארץ. הכתב מביא כתבה. הוא מאמין בנכונותה. הוא מגן עליה בלהט. בועם, בביטחון עצמי, בתחנונים. מולו יושב העורך וממסיר עליו את אותן השאלות, שבו ושוב: מה הן ההוכחות? מי אמר לך? האם האיש שאמר לך יבוא לבית-המשפט ויחזיק מעמד בחקירת שתי-רעב? האם אפשר להחתים אותו על הצהרה בשבועה לאישור סיפורו? האם יש לדבריו תימוכין בכתבה? מה הן הראיות האחרות? האם נשאל האיש המואשם? מה היתה תגובתו? איך אהא יכול להפריך אותה? וכן הלאה וכן הלאה — בירור ענייני, גולש לא פעם למישור של התנגשות מרוגות בין הלהט העיתונאי ובין הזהירות המערכתית, ושבו משתתפים לעיתים קרובות עורכדיין. אך כל עיתונאי יודע שזוהו בירור דרוש. ביגלל הסייגים החמורים של חוקי-הדיבה.